

2019-06-11

Justitiedepartementet

Dnr: Ju2019/01525/L5

Föreningen Sveriges socialchefer (FSS) remissvar gällande Utkast till lagrådsremiss Ungdomsövervakning

Sammanfattning

FSS har tidigare yttrat sig över det ursprungliga förslaget i betänkandet *Nya ungdomspåföljder* (ASN-2017-2053) och ställde sig där positiv till ambitionen att hålla unga lagöverträdare utanför vuxenpåföljder. Samtidigt framförde FSS synpunkter på de förslag där socialtjänsten föreslås få en roll och ett ansvar i verkställighet av åtgärder som inte förutsätter ett samtycke eftersom dessa inte är förenliga med intentionerna i den socialtjänstlagstiftning som styr socialnämndens verksamhet. Ytterligare en synpunkt från FSS, även den tidigare framförd, är att det saknas stöd i forskningen för att inskränkningar i rörelsefriheten skulle ha positiva effekter på ungdomar med kriminalitet. Dessa synpunkter kvarstår.

Synpunkter

I tidigare yttrande över det ursprungliga förslaget i betänkandet *Nya ungdomspåföljder* (ASN-2017-2053) ställde sig FSS positiv till ambitionen att hålla unga lagöverträdare utanför vuxenpåföljder.

FSS tidigare framförda synpunkter kvarstår gällande de förslag där socialtjänsten föreslås få en roll och ett ansvar i verkställighet av åtgärder som inte förutsätter ett samtycke. FSS anser det inte vara förenligt med intentionerna i den socialtjänstlagstiftning som styr socialnämndens verksamhet då den utgår från samtycke, samverkan och delaktighet i förhållande till den enskilde. Den tvingande lagstiftning som nämnderna har att hantera utgår från skydd och/eller vårdbehov för barn, unga samt missbrukare. När oklarheter finns gällande nämnda förutsättningar finns risk för att socialtjänsten uppgift övergår till att främst innebära övervakning och kontroll. FSS anser det därför direkt olämpligt att införa nya främmande delar inom ramen för lagen under pågående översyn av socialtjänstlagstiftningen.

FSS delar uppfattningen att det är viktigt med ett nära samarbete kring den unge mellan Kriminalvården och socialnämnden. Eftersom välfungerande samarbeten bygger på tydliga ansvars- och rollfördelningar behövs ett förtydligande av hur socialnämndens roll i verkställighetsplaneringen ska förhålla till socialnämndens redan befintliga uppdrag att bedöma behovet av skydd och stöd till barn och unga enligt socialtjänstlagen (2001:453). Enligt förslaget ska socialnämnden redovisa en bedömning av den unges behov av åtgärder och insatser under verkställighetsplaneringen för att sedan ansvara för dessa. I enlighet med socialtjänstens uppdrag ska en bedömning av behov av en placering eller annan insats ske inom ramen för en utredning av socialnämnden. Syftet ska vara att tillgodose den unges behov av vård, inte till att utforma en verkställighetsplan till dom om ungdomsövervakning. För att den unge ska kunna förstå vem som har vilken roll och vilken myndighet som ansvarar för vad, samt vad denne har för valmöjligheter i förhållande till detta, är det viktigt

att socialnämndens roll att ge stöd och vård inte blandas ihop med en tvingande funktion.

Det anges i förslaget att de av socialtjänsten bedömda insatserna ska ges i samråd med den unge, samtidigt som de kan bli en del av den verkställighetsplan som den unge är dömd att följa. Det saknas en tydlighet i gränser mellan olika påföljder och det finns oklarheter i hanterande av misskötsamt vad gäller ungdomsövervakning. FSS menar att beskrivning av vilka påföljder som kan bli aktuella vid misskötsel saknas. Det är otydligt vad som händer om den unge ändrar sitt samtycke till en insats från socialnämnden under verkställighetstiden liksom vad konsekvenserna är om den unge inte följer beslutad verkställighetsplan. I förslaget framgår att den första åtgärden är att återföra den unge till verkställighetsplanen, eventuellt med upptrappade kontroller och ytterligare begränsningar i rörelsefriheten. Mot bakgrund av många unga lagöverträdarens nätverks- och brottshistoria är risken stor för att dessa försök att återföra den unge till att följa planen misslyckas. Det kan samtidigt vara så att det saknas grunder för socialtjänsten att gå in med insatser då eventuellt tvång från socialnämndens sida endast kan utövas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). FSS ser en risk med att otydligheterna kring socialnämndens roll kan bidra till en generell utveckling med ökade inslag av tvång i socialtjänstens uppdrag utan en tydlig grund i de lagar som reglerar socialnämndens ansvar.

Det finns behov av alternativ till frihetsberövande insatser då det finns forskningsstöd för att institutionsvård har negativa effekter för ungdomar som begår brott. Samtidigt saknas, som redan påpekats i FSS tidigare remissvar, även ett forskningsstöd för att inskränkningar i rörelsefriheten leder till några positiva resultat.

Det är positivt att föreslagen åtgärd om rörelsefrihet bygger på att ungdomen så långt som möjligt ska vara kvar i sin hemmiljö samt att den ska utformas för att stärka skyddsfaktorerna och motverka riskfaktorerna i den unges liv. Införande av inskränkningar i rörelsefrihet riskerar dock att bidra till belastningar i form av ökade konflikter i hemmet. Risk finns även för att begränsningar av den unges rörelsefrihet bidrar till ytterliga utpekande och utanförskap istället för normalisering och inkludering. På en större ort kan ett förbud att vistas på vissa platser vara mindre ingripande än på en liten ort där den centrala platsen såväl kan utgöra en riskmiljö som en plats som ungdomen bör besöka för att ges möjligheten att leva ett normalt vardagsliv. I realiteten kan det skapa en ojämlikhet vad gäller konsekvenserna av påföljden.

Det är viktigt att socialnämndens roll vid handräckning i samband med misskötsel av inskränkningar i rörelsefrihet är tydlig. Ska den unge, vilket föreslås, kunna överlämnas till socialnämnden måste det finnas grunder för att situationen är sådan att den innebär en allvarlig risk för den unges hälsa och utveckling på ett sätt som gör att lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga är tillämplig.

I annat fall är en sådan lösning inte möjlig.

Sverige består av 290 kommuner. 140 av kommunerna har mindre än 15 000 invånare. I en stor andel av landets kommuner kommer de instanser som ska hantera och verkställa påföljderna att få problem med att upprätthålla kunskap och kompetensen eftersom det sannolikt kommer att vara en sällan förekommande åtgärd/arbetsuppgift.

Inskränkningarna i rörelsefriheten framstår sammantaget utifrån ovan som komplicerade att bedöma ifråga om utformning, och dessutom svåra att verkställa.

Genomförs förslaget är det viktigt att kommunerna får full kostnadstäckning för de utökade arbetsuppgifter som förslaget innebär. Uppgiften att utse en särskild handläggare (som ska medverka i planering och uppföljning av verkställighet) samt ansvara för handläggning av de insatser som tillhandahålls av socialtjänsten och som beslutas bli en del av verkställighetsplanen, får anses vara betydande blir omfattande och kommer att överstiga det i förslaget beräknade angivna beloppet.

För Föreningen Sveriges socialchefer

Lars Liljedahl, ordförande

Föreningen Sveriges socialchefer är en partipolitiskt obunden förening som verkar för utveckling av den svenska välfärdsmodellen. Vi arrangerar årligen den socialpolitiska konferensen Socialcheferdagarna. Läs mer på socialchefer.se och socialcheferdagarna.se